

Fenomen radia w nauczaniu Kościoła o środkach społecznego przekazu od Piusa XI do Pawła VI

The phenomenon of radio in teaching the Church about the
means of social communication from Pius XI to Paul VI

Mateusz Kot

Media jako narzędzie komunikacji Kościoła

Już od momentu ustanowienia Kościoła jednym z głównych jego zadań była ewangelizacja społeczeństwa oraz szerzenie wiary¹. Cytatem z Pisma Świętego, który najczęściej jest z tym powołaniem powiązany, będący jednocześnie popularnym wezwaniem misji, jaką niosą za sobą media katolickie, jest fragment ewangelii św. Mateusza: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody”². Kolejnym wyraźnym wezwaniem, które zostało myślą przewodnią Orędzia Ojca Świętego na XXXV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu było: „Co mówię wam w ciemności, powtarzajcie na świetle, a co słyszycie na ucho, rozgłaszajcie na dachach”³.

Każdy kolejny rozwój cywilizacyjny oraz technologiczny wymagał od Kościoła wypracowania stosunku do nowych uwarunkowań. Nie należy tego rozpatrywać jedynie w kontekście współcześnie występujących mediów, ale także takich jak tekst drukowany, plakat, teatr, potem fotografia, radio, telewizja, i w końcu Internet, media społecznościowe. Postęp technologiczny wymagał dostosowania się instytucji Kościoła do nowych uwarunkowań kulturowych⁴ co dopiero pozwoliło mu włączyć się w przestrzeń dyskusji w świecie mediów.

Trudnością w dostosowaniu się do mediów mogła być postawa zakładająca konieczność dostosowania technologii do już istniejących uwarunkowań społecznych i kulturowych. Późniejsi badacze zauważyli jednak, że (wg teorii determinizmu technologicznego) przyczyną zmian w kulturze społeczeństwa jest właśnie

¹ Por. B. Drązkowska, *Kościół w świecie mediów. Ewangelizacja w dobie komputerów*, w: „Paedagogia Christiana”, 1/2008, s. 109.

² Mt 28, 19a.

³ Mt 10, 27.

⁴ Por. M. Sokołowski, *Kultura, Media, Komunikacja Wiary*, Olsztyn 2007, s. 163.

technologia, a nie odwrotnie⁵. Technologia staje się częścią środowiska człowieka i zaczyna w nim funkcjonować mając na niego wpływ, jak na wszystko środowisku, w którym funkcjonuje⁶. Postman podkreśla, że technologia nie może być rozumiana jako dobra lub zła, ale też nie powinna być odbierana jako neutralna – nieposiadająca wpływu. Jest bowiem częścią środowiska człowieka, trwale je zmieniając poprzez swoją obecność i wpływ⁷. Rozwinięcie tej myśli można odnaleźć u Heideggera, który zauważa, że postrzeganie wpływu technologii jako neutralnego, zwiększa jej oddziaływanie i pozwala na znacznie silniejsze, być może nieograniczone oddziaływanie⁸.

Każda nowa technologia musiała zostać zaakceptowana i zaadaptowana przez społeczeństwo oraz instytucje. Wiązało się to ze zmianami kulturowymi i społecznymi. Wymagane bowiem jest dostosowanie się do technologii, a także dokonanie ewentualnych restrukturyzacji lub zmian⁹. Zauważono, że jako główne kierunki rozwoju technologicznego uważa się wiedzę oraz informację¹⁰.

Kościół jako instytucja trwająca przez stulecia był świadkiem zmian i postępu technologicznego. Poprzez element tego postępu należy rozumieć także rozwój mediów, ich coraz powszechniejszą dostępność oraz rosnącą pluralizację. Było to związane ze zmianą sposobu komunikowania. Pojawiły się głosy polemiki, media stały się także nośnikiem treści stojących w opozycji do powszechnie obowiązujących norm oraz zasad życia społecznego. Zaczęły być wykorzystywane przez nowopowstające opcje polityczne, ruchy społeczne oraz myślicieli. Włączanie się wielu środowisk w dyskusję poprzez wydawanie własnych mediów było widoczne choćby w epoce, gdy rozpowszechniany był druk, a także następujące po nim technologie medialne.

W zależności od dostępnych technologii Kościół wypełniał powierzona mu misję komunikowania swojego przesłania w świecie. Na początku nie było to problematyczne, ponieważ używał tych samych narzędzi, co jego założyciel – Jezus Chrystus, czyli przekazów ustnych. Potem przyszedł czas na spisanie nauki, oraz dodatkowe rozpowszechnianie jej za pośrednictwem pisma¹¹. Wykorzystanie interfejsów kultury zdawało się być wpisane we wspomnianą już misję

⁵ Zob. M. McLuhan, *Zrozumieć media: przedłużenia człowieka*, Warszawa 2004; D. Bell, *The Coming of Post-Industrial Society: a Venture in Social Forecasting*, London 1974;

⁶ Por. N. Postman, *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*, Warszawa 2004, s. 31.

⁷ Por. Tamże.

⁸ Zob. M. Heidegger, *The Question Concerning Technology and Other Essays*, New York 1977.

⁹ Por. W. F. Ogburn, *Social Change with Respect to Culture and Original Nature*, Nowy Jork 1923, <https://ia802708.us.archive.org/4/items/socialchangewit00ogbugoog/socialchangewit00ogbugoog.pdf>, [12.05.2016].

¹⁰ Por. D. Bell, *The Future as Present Expectation*, Ww A. Toffler (red.), *The Futurists*, New York 1972, s. 257–263, cyt. za: K. Novikova, *Informacja, wiedza, technologia w wybranych koncepcjach zmiany społecznej*, w: „Journal of Modern Science”, 2016(2), s. 71–92.

¹¹ Por. M. Sokołowski, *Kultura, Media, Komunikacja Wiary*, Olsztyn 2007, s. 163–164.

ewangelizacyjną Kościoła. Bardzo szybkiej adaptacji uległ wynalazek ruchomych czcionek, pozwalających na znacznie sprawniejsze powielanie materiałów drukowanych. Ta zmiana wymagała nie tylko dostosowania się technicznego i edukacyjnego, ale także kulturowego – wraz z wynalezieniem druku, zmieniono postrzeganie książki, jej możliwości, roli i funkcji. Zmianie uległ też potencjalny zasięg oraz grono odbiorców. Możliwa była także produkcja większej ilości egzemplarzy, co wpływało na cenę książki oraz jej dostępność¹². Kościół Katolicki korzystał z różnych form rozpowszechniania Słowa Bożego na szerszą skalę. Entuzjazm z jakim wykorzystał do tego wynalazek Gutenberga nie był jednak obecny przy powstawaniu kolejnych możliwości dotarcia do ludzi, co miało miejsce np. na przykładzie telewizji¹³.

Przełomowe jednak było komunikowanie masowe dostępne poprzez media tj. radio, telewizja, kino, które mogły oddziaływać na odbiorcę masowego, a prosto- ta przekazu oparta na dźwięku lub obrazie okazała się ogólnoprzyswajalna oraz atrakcyjna także dla odbiorców niewykształcony, niepotrafiących czytać i pisać. Chętnie z takich uproszczonych przekazów, głównie opartych na obrazie, korzystają także ludzie wykształceni, ze względu na wysoką przyswajalność takiej formy, ale także łatwość odbioru oraz możliwość braku wysiłku intelektualnego w trakcie konsumpcji treści¹⁴.

Metodologia

Przedmiotem badania i analizy zostały objęte dokumenty Kościoła i wypowiedzi papieży traktujące o radiu oraz wykorzystujące radio jako narzędzie komunikacji. Okres, z którego pochodzą materiały zebrane do przygotowania artykułu przypada na panowanie papieży od Piusa XI do Pawła VI. Rozpoznając temat wzięto pod uwagę encykliki, listy, orędzia, przemówienia oraz audycje radiowe.

Wyniki analizy dokumentów

Na samym początku rozważań na temat radia należy zaznaczyć, że po krótkim czasie od wynalezieniu go, Kościół dopatrywał się w nim narzędzia skuteczniej i masowej ewangelizacji i społeczeństwa oraz sprawowania zadań duszpasterskich. W latach '20 XX wieku rozgłośnię radiowe założyli m. in, Jezuita w Stanach Zjednoczonych, a „w 1928 roku powstała Międzynarodowa organizacja ds. radia zrzeszająca katolickich radiowców”¹⁵. Niemniej, nowa technologia rodziła

¹² Por. Tamże, s. 165.

¹³ Por. Tamże.

¹⁴ Zob. A. Lepa, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.

¹⁵ K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów: historia-dokumenty-dylematy*, Kraków 2002, s. 33.

wiele pytań, także o udział mediów we mszach świętych oraz wykorzystanie radia podczas uroczystości liturgicznych. Prawdopodobnie pierwsza transmisja radiowa z Eucharystii była nadawana z katedry w Poznaniu w 3 maja 1927 roku, co stanowiło ewenement na skalę europejską¹⁶. Warto zauważyć, że w tym samym roku Święte Oficjum określiło, że radio nie może być używane do tego celu¹⁷, choć to postanowienie zmieniono w późniejszym czasie.

W 1931 roku za sprawą papieża Piusa XI zostaje uruchomione radio Watykańskie, a papież zainicjował regularne spotkania z przedstawicielami środowisk radiowych¹⁸. Początkowo miało służyć do komunikacji pomiędzy Watykanem a Castel Gandolfo, ale później przekształciło się w medium do kontaktu z kościołami lokalnymi¹⁹. Warto zaznaczyć, że Pius XI osobiście znał się z wynalazcą radia – Guglielmo Marconim, któremu gratulował jego wynalazku oraz powierzył misję założenia Watykańskiej Rozgłośni radiowej²⁰.

W 1929 roku właśnie Pius XI w encyklice o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży *Divini Illius Magistri*, podkreśla możliwość niewłaściwego wpływu radia na religijne kształtowanie młodego człowieka. Mogą przyczynić się do niewłaściwego ukierunkowania rozwoju. Nie oznacza to jednak, że wszystkie programy i audycje radiowe są oceniane jako niewskazane lub przynoszące szkodę. Podkreślone jest, że to medium może „przynieść wielką korzyść wykształceniu i wychowaniu, o ile nimi kierują zdrowe zasady, często niestety służą do podniecania złych skłonności i żądzy zysków”²¹. W dalszej części encykliki można przeczytać pochwałę możliwości oferowanym przez media, które oferują wartościowy przekaz oparty na wartościach i dobru²².

Na znak wartości, jakie niesie za sobą radio, 12 lutego 1931 roku papież Pius XI wygłosił audycję radiową „*Qui arcano Dei*” adresowaną do wszystkich ludzi i każdego stworzenia²³. Aby pokazać rolę, jaką radio może pełnić w misji chrześcijańskiej zaznaczył: „Słuchajcie niebios, co mówię, niech słucha ziemia ust moich. Usłyszcie o tym, wszystkie ludy, nakłońcie ucha, wszyscy mieszkań-

¹⁶ Por. G. Łęcicki, *Media katolickie w III Rzeczypospolitej (1989-2009)*, „Kultura-Media-Teologia 2010(2), s. 117. (112-122).

¹⁷ Por. K. Pokorna-Ignatowicz, dz. cyt., s. 33.

¹⁸ Por. Tamże, s. 34.

¹⁹ Por. B. Zajączkowska, *Radiotelegraf – Twórcy radia watykańskiego*, https://opoka.org.pl/biblioteka/B/BA/RVaudycje/2006/02/20060212_jubileusz_rv2.mp3, [18.11.2018].

²⁰ Por. S. Wysocka, *Radio Watykańskie ma 80 lat*, „*dzieje.pl*”, <https://dzieje.pl/aktualnosci/radio-watykanskie-ma-80-lat>, [02.12.2018].

²¹ Pius XI, Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży, *Divini Illius Magistri*, 1929, nr 90.

²² Por. Tamże, nr 91.

²³ Por. W. Misztal, *Godność człowieka, jego zaangażowania i komunikowania się*, w: „*Studia Socialia Cracoviensia*”, 2017(2), s. 36.

cy świata. Słuchajcie, wyspy i uważajcie, narody z daleka”²⁴. Podkreślił w ten sposób, że radio może być wykorzystywane jako narzędzie komunikacji na temat Boga, dialogu o Bogu oraz stwarza możliwość wysłuchania wartościowych audycji skierowanych do chrześcijan przy jednoczesnym pominięciu aspektu przestrzeni, który mógł być utrudnieniem w odbiorze tychże treści. Było to zapoczątkowanie możliwości wygłaszania przez papieży swoich komunikatów poprzez radio, z czego korzystał już następca: Pius XII Jan XXIII oraz Paweł VI oraz inni.

Papież Pius XI bezpośrednio wspomina jeszcze wynalazek radia oraz wskazuje na jego możliwości i dobry charakter w przemówieniu radiowym do uczestników XXIV Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Budapeszcie. Powiedział: „Podczas gdy wygłaszam do Was mowę, jesteście jakby obecni w tym samym miejscu, dzięki godnemu podziwu wynalazkowi radia (...)”²⁵. Podobną pochwałę i podkreślenie możliwości dotarcia przekazu radiowego można znaleźć w przemówieniu z 1937 roku „Audyt Populi de Longe”²⁶.

Radio zostało zaakceptowane jako narzędzie komunikacji Kościoła z wierzącymi i światem. Następca Piusa XI, Pius XII już w dzień po wyborze na papieża wygłosił radiowe przemówienie do katolików na świecie²⁷. Okazało się, że jako papież często korzystał z wynalazku radia do komunikowania swojego orędzia w świecie. Począwszy od początku swojego pontyfikatu wygłaszał komunikaty radiowe do najbardziej oddalonych zakątków świata. Radio stało się miejscem komunikacji Kościoła ze światem o zasięgu globalnym. Podkreśla to fakt wygłaszania błogosławieństwa Urbi et Orbi przez tego papieża poprzez drogę radiową²⁸.

Duża rola radia w misji komunikowania Kościoła Katolickiego jest dostrzegana i zaznaczana podczas przemówień (np. Podczas Międzynarodowej Konferencji Radiofonii Wysokiej Częstotliwości w 1954 roku²⁹) oraz w komunikatach radiowych (np.: orędzie radiowe do uczestników trzeciego spotkania w Genui

²⁴ Iz 49,1.

²⁵ Pius XI, *Dum Datur Nobis, Radiomessaggio di sua santità pio xi ai partecipanti al XXIV Congresso Eucaristico Internazionale Svoltosi a Budapest*, 29.05.1938 r., tłum. własne, http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19380529_datur-nobis.html [01.12.2018].

²⁶ Zob. Pius XI, *Audite Populi de Longe, radiomessaggio di sua santità pio xi ai cattolici delle regioni indiane convenuti per il primo congresso eucaristico nazionale*, 31.12.1937 r. http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19371231_de-longe.html [01.12.2018].

²⁷ Zob. Pius XII, *Adiomessaggio di sua santità Pio XII al mondo cattolico*, Venerdì, 03.03.1939 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1939/documents/hf_p-xii_spe_19390303_dum-gravissimum.html [01.12.2018].

²⁸ M. in. Pius XII, *Messaggio Urbi et Orbi di sua santità pio XII*, 13.04.1952 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/messages/urbi/documents/hf_p-xii_mes_19520413_urbi-easter.html, [01.12.2018].

²⁹ K. Pokorna-Ignatowicz, *dz. cyt.*, s. 46.

na temat komunikacji między ludźmi i narodami w 60. rocznicę wynalezienia radiotelegrafu oraz w 1955 roku³⁰).

Temat radia bardzo wyraźnie powraca także w 1957 roku. W encyklice Piusa XII o filmie, radiu i telewizji Miranda Prorsus wyraźnie można zauważyć wyodrębnienie radia z innych mediów, choć zaczyna się w większości wzmianek o mediach pojawiać wraz z telewizją. Choć media zaczynają być już taktowane jako złożone zjawisko społeczne, na uwagę zasługuje fakt, że tematowi radia został poświęcony cały rozdział encykliki³¹. Pius XII zauważa, że jest ono najpowszechniejszym a zarazem łatwiej dostępnym środkiem udziału w mediach niż telewizja. Zauważa, że radio jest technologią, której sens i treść nadaje człowiek. Odnosi się to między innymi do roli słuchacza w przekazie radiowym. Jego zadaniem nie jest tylko bierne wybieranie właściwych programów, ale także propagowanie i popieranie wartościowego głosu w radiu³². Zwraca także uwagę na wymogi dotyczące stacji katolickich a także moralnej odpowiedzialności za programy.

Jan XXIII również wykorzystuje radio jako narzędzie komunikacji. W ocenie odbiorców okazuje się być papieżem potrafiącym występować w mediach oraz zachowywać przy tym naturalność i swobodę³³. Zauważa jednak rozwój technologiczny i zachodzące za jego przyczyną zmiany. Zauważa, że środki przekazu stają się powszechnie używane i dostępne. „Te środki mogą podawać zachętę i podnieć do tego, co dobre, uczciwe, co prowadzi do chrześcijańskiego praktykowania cnoty. Lecz niestety te środki stają się nierzadko, zwłaszcza dla młodzieży, podnieć do złych obyczajów i do zepsucia, naprowadzaniem do błędu i do występnego życia”³⁴. Uznaje, że wszystko może być użyte zarówno dla czynienia dobra, jak i zła. W tym duchu podkreśla pozytywny wpływ nowych wynalazków i odkryć, w tym radia³⁵.

Dostrzegali także konieczność informowania społeczeństwa za pośrednictwem mediów o wydarzeniach II Soboru Watykańskiego. W tym celu powołał Sekretariat dla Spraw Radia i Telewizji³⁶. Był pierwszym papieżem, którego umieranie oraz pogrzeb śledzili odbiorcy mediów (w tym radia) z całego świata³⁷. Za jego

³⁰ Por. Pius XII, Orędzie radiowe Jego Świątobliwości Piusa XII DO UCZESTNIKÓW w Międzynarodowym Kongresie w sześćdziesiątą rocznicę odkrycia telegrafu przez Williama Marconiego, Genua 11.10.1955 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1955/documents/hf_p-xii_spe_19551011_piu-viva.html, [01.12.2018].

³¹ Zob. Pius XII, *O filmie, radiu i telewizji Miranda prorsus*, 1957, p. 115-144.

³² Por. Tamże.

³³ Por. A. Grajewski, *Umieranie papieża Jana*, „wiara.pl”, <https://papiez.wiara.pl/doc/1970163.Umieranie-papieza-Jana/2> [01.12.2018].

³⁴ Jan XXIII, *Ad Petri Cathedram*, 1959, cz. 1.

³⁵ Por. Jan XXIII, *Mater et Magistra*, 1961, cz. 1, pkt 5.

³⁶ Por. W. Urban, *Papież Jan XXIII i jego pontyfikat*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1963(1), s. 30. (3-37)

³⁷ Por. A. Grajewski, dz. cyt.

pontyfikatu został rozpoczęty II Sobór Watykański mający duży wpływ na rolę mediów w późniejszym życiu Kościoła.

Nieustanny rozwój mediów ma wpływ na kształt i treść następujących dokumentów Kościoła ich temat. Wyraźnie w późniejszych dokumentach Kościoła będzie zaznaczone, że radio występuje już głównie obok telewizji na zasadzie wyszczególnienia mediów ora ich misji i funkcji, a nie omawiania nowych możliwości lub zmienionej indywidualnej funkcji każdego z wcześniej wyszczególnianych mediów. Zaczyna się to silnie rozwijać w dokumentach z okresu pontyfikatu Jana XXIII, choć przytaczane są w dokumentach głównie źródła radiowe (biorąc pod uwagę źródła mediów elektronicznych).

W późniejszym czasie, radio zazwyczaj pojawia się obok telewizji w formie wyliczenia mediów jako całości, bez rozróżnienia ich pojedynczych cech. Czasem przekaz płynący za pośrednictwem radia jest trwale łączony i wspólnie traktowany z przekazem telewizyjnym. Wtedy jest mowa o transmisji radiowotelewizyjnej³⁸.

Brak wyraźnego podziału jest już widoczny w dekreście Soboru Watykańskiego II o Środkach Społecznego Przekazywania Myśli³⁹. Dokument mający za zadanie podsumować i na nowo zdefiniować misję mediów w wymiarze Kościoła łącznie traktuje radio i telewizję, mówiąc o ogólnej wspólnej misji mediów, a nie każdego z osobna. Brak wyraźnego rozróżnienia widać w ogólnym omówieniu mediów Przez Pawła VI w już w I i II Orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu⁴⁰. Podobnie do radia odnosi się Papieska Komisja Środków Społecznego Przekazu w Instrukcji duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et Progressio*. Pojawia się jednak coraz silniejsze wzmiankowanie o wychowaniu do mediów, potrzebie kształtowania człowieka jako kompetentnego odbiorcę i nadawcę przekazów medialnych. Wyraźnie akcentuje się potrzebę użycia mediów także jako narzędzia do wypełniania złożonej misji ewangelizacyjnej i informacyjnej, co podkreślił Paweł VI w 1974 roku podczas VIII Światowych Dni Środków Społecznego⁴¹.

Dyskusja

Wyodrębnienie fenomenu radia w okresie sprawowania urzędu papieskiego przez okres od Piusa XI do Pawła VI zdaje się być zasadny ze względu na

³⁸ Por. Np. Papieska Komisja Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu Communio et progressio*, 1971, pkt 99, 148; Papieska Rada Do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w reklamie*, 1997, pkt. 3, 5, 10, 20.

³⁹ Zob. Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, 1963.

⁴⁰ Zob. Paweł VI, *Orędzie na I Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1967.; Paweł VI, *Orędzie na II Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1968.

⁴¹ Por. Paweł VI, *Orędzie na VIII Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, 1974.

uwarunkowania historyczne i technologiczne. Wynalezienie i rozpowszechnienie radia przypadające na przełom XIX i XX wieku. Wyraźnie widoczne jest przejście przez Kościół drogi charakterystycznej dla akceptacji nowych technologii przez społeczeństwo badanej i opisanej przez naukowców zajmujących się filozofią, technologią, socjologią i mediami.

Radio było przedmiotem zainteresowania i troski Kościoła, który uważał je za możliwe narzędzie ewangelizacji. Jednak jak każde narzędzie w rękach człowieka mogło być używane do czynienia zarówno dobra, jak i zła. Podkreślanie w dokumentach odpowiedzialności, jaka spoczywa na nadawcach, jak i odbiorcach przekazów radiowych miała na celu formowanie odpowiedzialnych i kompetentnych użytkowników tego medium. W tym przypadku można mówić o kształtowaniu się edukacji medialnej względem radia, co dopiero w późniejszych czasach zostało określone wychowaniem do mediów – środków społecznego przekazu.

Rozwój technologiczny oraz powstawania lub udoskonalanie już istniejących mediów wpłynęło na zatarcie się nauczania o radiu jako oddzielnym medium. Zaczęto je traktować na równi z innymi mediami oraz zatarła się jego oddzielna, unikalna funkcja względem nich. Ma to niewątpliwie związek z postępowym technologicznym dążącym do konwergencji mediów, czyli zatarcia się granic pomiędzy nimi. Radio nie tylko stanie się częścią mediów Internetowych, ale także jego funkcję przejmą smartfony i inne urządzenia wykorzystujące dźwięk jako jedną ze swoich możliwości.

Nie oznacza to jednak śmierci radia. Jako osobne medium pełni ono znaczącą rolę w misji Kościoła wśród osób, które są do tego medium przyzwyczajone lub mają jedynie do niego dostęp. Nie można bowiem zapominać o krajach mniej rozwiniętych lub ludziach w uboższych rejonach świata, gdzie wciąż jest ono skutecznie wykorzystywane. Radio pełni także znaczącą rolę we współczesnej Europie, gdzie znajdują się odbiorcy preferujący taką formę przekazu z różnych, czasem także subiektywnych względów.

Można także dostrzegać potrzebę powstania encykliki na wzór encykliki „O filmie, radiu i telewizji Miranda Prorsus”, gdzie zastosowano indywidualne podejście do każdego medium z osobna. Może to jednak być encyklika o bardzo krótkim terminie aktualności ze względu na dynamiczny postęp technologicznych. Przeszkodą w jej powstaniu można upatrywać w potrzebie dokonania przemysłów na temat mediów, w krótkim czasie przy mnogości treści i wątków.

Bibliografia:

Bell D., *The Coming of Post-Industrial Society: a Venture in Social Forecasting*, London 1974.

Bell D., *The Future as Present Expectation*, Ww A. Toffler (red.), *The Futurists*, New York 1972.

Drażkowska B., *Kościół w świecie mediów. Ewangelizacja w dobie komputerów*, w: „Paedagogia Christiana”, 1/2008, s. 109–122.

Grajewski A., *Umieranie papieża Jana*, „wiara.pl”, <https://papiez.wiara.pl/doc/1970163.Umieranie-papieza-Jana/2> (01.12.2018).

Heidegger M., *The Question Concerning Technology and Other Essays*, New York 1977.

Jan XXIII, *Ad Petri Cathedram*, 1959.

Jan XXIII, *Mater et Magistra*, 1961.

Lepa A., *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.

Łęcicki G., *Media katolickie w III Rzeczypospolitej (1989-2009)*, „Kultura-Media-Teologia 2010(2), s. 112-122.

McLuhan M., *Zrozumieć media: przedłużenia człowieka*, Warszawa 2004.

Misztal W., *Godność człowieka, jego zaangażowania i komunikowania się*, w: „Studia Socialia Cracoviensia”, 2017(2), s. 29-44.

Novikova K., *Informacja, wiedza, technologia w wybranych koncepcjach zmiany społecznej*, w: „Journal of Modern Science”, 2016(2), s. 71-92.

Ogburn W. F., *Social Change with Respect to Culture and Orginal Nature*, Nowy Jork 1923, <https://ia802708.us.archive.org/4/items/socialchangewit00ogbugoog/socialchangewit00ogbugoog.pdf>, [12.05.2016].

Papieska Komisja Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu Communio et progressio*, 1971.

Papieska Rada Do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w reklamie*, 1997.

Paweł VI, *Orędzie na I Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1967.

Paweł VI, *Orędzie na II Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1968.

Paweł VI, *Orędzie na VIII Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, 1974.

Pius XI, *Audite Populi de Longe, radiomessaggio di sua santità pio xi ai cattolici delle regioni indiane convenuti per il primo congresso eucaristico nazionale*, 31.12.1937 r. http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19371231_de-longe.html [01.12.2018].

Pius XI, *Dum Datur Nobis, Radiomessaggio di sua santità pio xi ai partecipanti al XXIV Congresso Eucaristico Internazionale Svoltosi a Budapest*, 29.05.1938 r., tłum. własne, http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19380529_datur-nobis.html [01.12.2018].

Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*, Divini Illius Magistri, 1929.

Pius XII, *Adiomessaggio di sua santità Pio XII al mondo cattolico, Venerdì*, 03.03.1939 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1939/documents/hf_p-xii_spe_19390303_dum-gravissimum.html [01.12.2018].

Pius XII, *Messaggio Urbi et Orbi di sua santità pio XII*, 13.04.1952 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/messages/urbi/documents/hf_p-xii_mes_19520413_urbi-easter.html, [01.12.2018].

Pius XII, *O filmie, radiu i telewizji Miranda prorsus*, 1957.

Pius XII, Orędzie radiowe Jego Świątobliwości Piusa XII do uczestników w Międzynarodowym Kongresie w sześćdziesiątą rocznicę odkrycia telegrafu przez Williama Marconiego, Genua 11.10.1955 r., http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1955/documents/hf_p-xii_spe_19551011_piu-viva.html, [01.12.2018].

Pokorna-Ignatowicz K., *Kościół w świecie mediów: historia-dokumenty-dylematy*, Kraków 2002.

Postman N., *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*, Warszawa 2004.

Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, 1963.

Sokołowski M., *Kultura, Media, Komunikacja Wiary*, Olsztyn 2007.

Urban W., *Papież Jan XXIII i jego pontyfikat*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1963(1), s. 33-37.

Wysocka S., *Radio Watykańskie ma 80 lat*, „dzieje.pl”, <https://dzieje.pl/aktualnosci/radio-watykanskie-ma-80-lat>, [02.12.2018].

Zajączkowska B., *Radiotelegraf – Twórcy radia watykańskiego*, https://opoka.org.pl/biblioteka/B/BA/RVaudycje/2006/02/20060212_jubileusz_rv2.mp3, [18.11.2018].

Słowa kluczowe:

Kościół Katolicki, radio, media.

Key words:

Catholic Church, radio, media.

Summary

The article deals with radio as a medium in the teaching of the Catholic Church. Technological progress has created an opportunity to carry out evangelization and information missions through the communities associated with the Church. One of the achievements enabling their implementation was and is the radio. The author of the work decided to analyze the documents of the Church in terms of radio in the period from Pius XI to Paweł VI.